

SUPPLEMENT

IS A FATHER REQUIRED TO PURCHASE A LULAV AND ESROG FOR HIS MINOR SON?

אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן צה
 באם צריך לקנות אתרוג ומינוי לקטן או שסני ליתן לו בלא הקנאה¹ שפליגי רבוואתא בזה?
 י"ז כסלו תשכ"ז. מע"כ ידידי הנכבד מופלג בתורה ויר"ש הרה"ג מהר"ר אריה ליב ריימאן
 שליט"א.

הנה בדבר חיוב החינוך במצות אתרוג ומינוי שאיתא בסוכה דף מ"ו אר"ז לא ליקני אינש
 הושענא לינוקא² ביו"ט קמא³ משום דמקנא קני⁴ אקנווי לא מקני⁵ ואישתכח דקא נפיק בלולב
 שאינו שלו, ודאי אין להועיל מה שיקנה לו אחר שכבר יצאו הגדולים דמה יעשה למחר
 שבאתרוג שאינו שלו נוטלין ולא מברכין משום ספקא דיומא כדאיתא בש"ע סימן תרמ"ט
 סוף סעיף ה' פסולי ראשון נוטלין בשני אבל לא מברכין, וכן מסיק הגר"א עיי"ש.

אבל איכא מחלוקת דיש סוברין שיכול ליתן להקטן בלא הקנאה, ויצא בזה ידי חינוך אף
 שבאמת לא יצא כלל בזה שום מצוה והוויא ברכה לבטלה, משום דלא איכפת לן בחינוך
 שיהיה קיום מצוה, דסני במה שנדמה להקטן שעושה מצוה, דכן צריך לומר להראב"ן
 שהביא הג"א שתופס⁶ עם התינוק כדי שלא יקנה התינוק. אבל המג"א כתב בסימן תרנ"ח
 סק"ח שהקטן לא יצא שלפי דבריו כתב במ"ב ס"ק כ"ח דשפיר דמי שכתב בש"ע כשתופס
 עם התינוק הוא לענין שהגדול יכול לצאת בו אח"כ אבל הקטן לא יצא ולא קיים בו אביו
 מצות חינוך וכן סוברים עוד הרבה אחרונים. ומשמע שבן סובר המחבר בסימן תרנ"ז שכתב
 אביו חייב לקנות לו לולב, והוא כלשון הטור דהוא בשביל בני חו"ל שאינו יכול להקנות
 להקטן אפילו אחר שיצא בו כדי שיוכל לברך האב עליו למחר ביום ב' שלענין הברכה צריך
 שיהיה שלו גם ביו"ט שני⁷. ולא קשה

לפ"ז מה שהקשה מהרש"ל הובא בט"ז סימן תרנ"ז שלא נאמר שצריך לקנות, משום
 דהמשנה הא איירי בא"י ששם הוא רק יום אחד ולמחר יוצא גם בשאול, שלכן א"צ לקנות

1. Transfer
2. Child
3. First day of Yom Tov
4. Accept a transfer
5. Cannot transfer back
6. Holds
7. Notice the difference between living in Israel and outside Israel.

עבור בנו הקטן דיכול האב ליתן לו אחר שיצא הוא, אבל בחו"ל שצריך גם למחר שיהיה שלו כדי שיוכל לברך מוכרח לקנות עבור בנו הקטן אתרוג ומיניו מיוחד. ואולי גם מהרש"ל שהקשה אינו חולק ע"ז אלא קושיתו היא על סתימת הש"ע שהיה לו לומר בפירוש דבחו"ל חייב לקנות ובא"י יתן להקטן אתרוג שלו אחר שיצא הוא.⁸ וניהא לפ"ז תירוץ הט"ז דמי שידו משנת יקנה לולב לבנו כדי שגם בנו יכול לברך בשעה שאומרים הצבור הלל, שלכאורה לא היה שייך לומר לשון חייב לקנות כי זה אינו חיוב, ועיין בבאור הלכה שהוא רק למדה טובה כי החיוב הוא שהקטן יברך אף שלא בשעת הלל ואף באינו יודע לקרות הלל כלל, אבל הוא משום שלשון חייב לקנות שנקט הש"ע הוא בשביל חו"ל, אבל מה שסתם הש"ע ולא פי' שבא"י שאני שאינו חייב לקנות, הוא משום דעכ"פ הא מי שמשנת ידו צריך לקנות בשביל לברך בשעת ההלל וינענע בשעת ההלל, ומתורץ קושית מהרש"ל⁹. ועיין בשער הציון סימן תרנ"ח אות ל"ו שהוא ציון על האחרונים הסוברים דמצות חינוך מתקיים גם בשאול, לא הביא שגם מהרש"ל והט"ז סוברים כן, שהוא משום שיש לפרש כוונתם כדבארתי, שלפ"ז אפשר שגם מהרש"ל והט"ז סוברים דגם לחינוך צריך שיהיה דוקא שלו דהקטן כאופן שהגדול יצא. אבל משום שאפשר סוברים גם יצא בחינוך בשאול כהראב"ן לא ציין אותם גם באות ל"ד לשיטה שאין יוצא בחינוך בשאול. ובטור ודאי ניהא לשון לקנות משום שהטור היה בחו"ל, ולכן כיון שיש עכ"פ מעלה גם בא"י לא דהם מלסתום, ובטור ודאי מסתבר דהוא דוקא דהא במג"א איתא דינו בשם הרא"ש.¹⁰

והנה ראייה גדולה יש להביא מחגיגה דף ו' דבעי רשב"ל בקטן חיגר¹¹ לב"ש¹² שיכול להתפשט¹³ ובסומא שיכול להתפתח¹⁴ אם חייב האב להביאו לעזרה לקיים מצות עליה לרגל, ופירשו התוס' שהבעיא היא בחיגר שיתפשט וסומא שיתפתח לפני גידולו דמי אמרינן דכיון דכשיגדל יתחייב מדאורייתא דהא לא יהיה חיגר וסומא חייב בחינוך דהטעם הוא לחנכו דידע לקיים כשהוא גדול, א"ד¹⁵ כיון דגדול בהכי לא מיחייב גם קטן לא, ופשיטא אביי דכל הילי דגדול פטור קטן נמי פטור עי"ש, ומסתבר שתלוי בהכי דאם ענין החינוך הוא אף באופן שליכא שום קיום מצוה מאחר דלפי דעת הקטן לא יכיר בזה דאין לו הבחנה בין אתרוג שלו לאתרוג של אחרים ויתחנך בזה להתרגל לקיים מצות אתרוג, יש לחייב תינוק חיגר וסומא שיתפשט ויתפתח קודם גידולו להעלותו לחנכו כיון דהא צריך לחנך גם אותו

8. The מהרש"ל is troubled as to why the שולחן ערוך did not differentiate between living in Israel and outside Israel

9. The end of one answer to the מהרש"ל's question

10. Note how Rabbi Feinstein justifies the position of the טור based on where the טור lived

11. Lame

12. לבית שמאי

13. Become healed

14. Gain his sight

15. או דלמא

כתינוק שלם שג"כ פטור ומחוייבין לחנכו בשביל חיוב הגדלות¹⁶, ואם חיוב חינוך הוא שחייבו לאביו לראות שיקיים גם בנו הקטן המצות משום שלא שייך לחייבו בדבר שאינו מצוה לומר לו שהוא מצוה, אף שיתחנך מזה ולכן צריך גם באתרוג דקטן שיהיה שלו דוקא אף שלקטן אין לו שום הבחנה בזה, לכן גם כחיגר וסומא עתה שאם היה גדול היה פטור גם להקטן יש לפטור, אף שיהיה מזה ענין חינוך דלא שייך עכ"פ לחייבו בזה¹⁷. ומאחר שהדין הוא כדפשיט אב"י, נמצא שחיוב החינוך הוא דוקא באופן שהוא חיוב אם היה גדול, יש לחייב להאב לקנות דוקא אתרוג מיוחד לכל קטן וקטן.

וגם אפשר שאף להצד דבעיית רשב"ל דיתחייב תינוק חיגר וסומא שיתפתח ויתפשט קודם גידולו להעלותו כיון שיש ענין חינוך בזה, אפשר שסובר שהם רק פטורין אבל אם עלו יש להם מצוה באינו מצווה ועושה כמו נשים, ולכן היה סבור ששייך לחייבו בחינוך כיון שעכ"פ הוא מעשה מצוה, ואף בזה פשיט אב"י שפטור משום שאף בשביל חינוך לא שייך לחייבו אלא כשאין בו אלא הפטור דקטנות, ולפ"ז באתרוג שאול שאינו מעשה מצוה כלל אלא שהוא רק לומר לתינוק דבר שאינו אמת שהוא מעשה מצוה אף שיועיל לחינוך אינו כלום אף לצד השני. וצ"ע שיטת הראב"ן ודעימיה שיוצא בחינוך גם בשאול שאינו מעשה מצוה כלל מה יתרון הא דחגיגה.

והנה יש עוד לדקדק באתרוג שאול שאינו מעשה מצוה כלל איך אומרים להתינוק לברך הא היא ברכה לבטלה¹⁸, ובשלמא כשיכול בעצמו לברך אולי כיון שהוא בשביל חינוך לא איכפת לן מה שהקטן בעצמו מברך לבטלה כיון שהוא סובר שהיא ברכה למצוה שמתחנך בזה, ואף למ"ד בקטן אוכל נבלות שב"ד מצווין להפרישו, אולי נמי הוא ענין חינוך שחייבו בזה אף לאחרים ואף לקטנים דלאו בני חינוך, אף שלכאורה לא משמע כן בתוס' שבת דף קכ"א עיי"ש, אבל לתינוק דצריכין לצוותו לברך וכ"ש כשצריכין לסייעו בהברכה הרי הוא כספי¹⁹ ליה בידים ואיך התירו. ולא מסתבר לומר דהכשירו אתרוג שאול לתינוקות בשביל חינוך דלכן יכול לברך כיון שהוא כשר מדרבנן, דהא לא מצינו זה בגמ' ומעצמנו אין לומר דבר חדוש בזה. וצריך לומר שהם סברי דמברך ברכה לבטלה הוא רק מדרבנן כשיטת התוס' ר"ה דף ל"ג, שלכן מותר גם לסייע כהא דמתעסקין בתקיעות עם התינוקות אפילו בשבת שכתבו התוס' שם דאף דגם איסור דרבנן נמי לא ספינן ליה בידים מ"מ שרי להתעסק אפילו בשבת כיון דזימנין איכא מצוה, וכן הוא בברכה על אתרוג שאול שיכולין להתעסק אף ביו"ט קמא כיון דאיכא מצוה ביו"ט שני. אבל א"כ נמצא דהרמב"ם פ"א

16. One explanation as to the purpose of חינוך

17. The second way to understand the purpose of חינוך

18. Rabbi Feinstein challenges himself as to whether a child is making a ברכה לבטלה when he borrows an אתרוג

19. Feeding

מברכות הט"ו שסובר שהוא מדאורייתא, עיין במג"א סימן רט"ו סק"ו מוכרח נמי לסבור דחייב לקנות אתרוג מיוחד עבור בנו הקטן כהמג"א ודעימיה.

ולכן זה שהקלו במדינותינו ביוראפ כהראב"ן היה זה משום העניות שלא היה באפשרי דרוב בני העירות לא היה אף לעצמן אתרוג אלא ברבו באתרוג של הקהל ולא קיימו אף בעצמן מצות הנענועים בהלל²⁰, אבל בעצם הדין היה לן להחמיר שכן הוא שיטת הרמב"ם והטור והמחבר והמג"א ורוב האחרונים וכהראיה מגמ' דחגיגה כדלעיל, ולכן במדינתנו אמעריקא שב"ה השפיע בחסדו שפע ברכתו, וגם יש להשיג אתרוג ומיניו כשרים בזול, יש לכל אחד להחמיר כמו שראוי להורות לדינא ולקנות בעד כל קטן וקטן אתרוג ומיניו ביחוד שיהיה שלו ממש ויקיים האב מצות החינוך שעליו כדין. והנני ידידו,

משה פיינשטיין

20. This was the situation for many of our parents who lived in Eastern Europe and Russia before World War II